

Hayâ ve İffet

Hayâ ve İffet nedir?

Hayâ, çekinmek, utanmak, namusu muhafaza etmek ve haysiyeti korumak gibi manalara gelir. Hayâ, kişinin her hususta haddini bilip onu aşmaması, en başta Allah olmak üzere insanlara karşı kendi konumunu muhafaza etmesi demektir.

Hayâ, insanı insan eden hayâtî bir haslettir. Hayâ, insanın manevî süsü, Allah'ın kulunda görmek istediği en güzel hâldir. Aynı zamanda hayâ, Allah'ın insanda görmek istemediği her türlü kötü huydan da uzak durmaktır.

İffet ise çirkin söz ve fiillerden uzak kalma, hayâ ve edep dairesinde bulunma, doğruluk, dürüstlük ve ahlâkî değerlere bağlılık üzere yaşama demektir. Aslı Arapça olan bu kelime, namuslu, şerefli ve ahlâklı olma hâlini ifade edecek şekilde dilimize de geçmiştir.

Utanmazsan Dilediğini Yap!

Utanma ve sıkılma anlamlarına da gelen hayâ, İslâm ahlâkında çok önemli bir yer tutmaktadır. Hayâ sahibi bir insanı, kötü bir işten caydırmak için ona “Utanmıyor musun?” demek yeterlidir. Büyüklerimiz, “İnsandan utanmayan, Allah’tan da utanmaz.” demişlerdir.

Utanma duygusu taşıyan bir kimse, sadece insanların gördüğü yerde değil, insanların görmediği yerde de kötülükten kaçınan kimsedir. Böyle kimselerin ruh sağlıkları yerinde ve vicdanları da rahattır. Onları daima güler yüzlü, mütevazı ve güvenilir insanlar olarak görürsünüz.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir hadislerinde şöyle buyuruyorlar: “İnsanların ilk nübüvvetten beri bütün Peygamberlerden duyduğu sözlerden biri, ‘Utanmazsan dilediğini yap’ sözüdür.”

Hadis-i şerifteki “Utanmazsan dilediğini yap!” sözü, “Utanmadığın takdirde her şeyi yapabilirsin!” manasına anlaşılmamalıdır. Çünkü bu şekilde bir anlayış hem Peygamber Efendimiz’in maksadına uygun düşmez hem de normal anlayış çerçevesinin hududu aşılmış olur. Hadis-i Şerifi:

1. Utanmazsan dilediğini yap ama sonunda cezasını da hesaba kat. Çünkü utanç duygusunu yitirmiş olmak, insanı sorumlu olmaktan kurtarmaz. Yapacağın hiçbir kötülük, “Utanç duygusunu yitirmiştin!” diyerek, cezasız bırakılmaz.
2. Utanmazsan dilediğini yap, çünkü insanı insan yapan utanç duygusudur. Bu duyguyu yitirdikten sonra senin önüne geçecek, yaptıklarının fena olduğunu vicdanına haykıracak bir kuvvet kalmamıştır. İyi kötü demeden her şeyin mubah olduğunu kabul edecek kadar arsız, hayvanlar kadar hissiz bir kimse olursun, şeklinde anlamak lazımdır.

Kaç Türlü Hayâ Vardır?

Hayâ duygusu ikiye ayrılır. Birincisi, her insanda bulunan/ bulunması gereken fıtrî hayâ duygusudur. Bunun neticesi olarak insan, başkasının yanında açılması haram olan yerlerini açmaktan utanır. Buna dinde “setr-i avret” de denir. Malumunuz avret, kadınlarda el ve yüz hariç bütün beden, erkeklerde ise göbük ile diz kapağı dâhil olmak üzere bu ikisinin arasındır. Avret yerlerini başkasına göstermek hayâsızlıktır. İnsanda ilk zuhur eden duygu budur. Dört-beş yaşlarındaki bir çocukta ilk olarak bu duygu ortaya çıkar. Sonra diğer ahlâkî değerler buna dayalı olarak gelişme gösterir.

İkincisi, insanın başkasını rahatsız edip utandırmaktan uzak durması ve ahlâki bakımdan edep ve terbiye sınırlarından dışarı çıkmamasıdır. Hayânın bu kısmını da üçe ayırmak mümkündür:

1. Allah'tan hayâ etmek. Bunun en asgarisi ölçüsü ve göstergesi kişinin farzları yapıp haramlardan kaçınmasıdır.
2. İnsanlardan hayâ etmek. Bu da edep dışı davranışlardan uzak durup insanlara eziyet etmemektir.
3. Kendi nefsinden hayâ etmek. Bu ise kişinin tek başına olduğu durumlarda bile günaha girmekten kaçınmasıdır.

“Hayânın azlığı insanı zamanla küfre götürür.” buyuran Efendimiz, “Hayâ, imanın nizamıdır. Bir şeyin nizamı bozulunca parçalanır ve dağılır. Dinin ahlâki hayâdır.” diyerek hayâsızlığın insanı ne türlü uçurumlara sürükleyebilecek potansiyel bir tehlike oluşturduğunu anlatır.

İnsan, Tek Başına Kaldığı Durumlarda Gerçekten Yalnız mıdır?

İnsan, hayâ duygusunu en fazla birileri tarafından görüldüğünü bildiği anlarda yaşar. Mesela tek başımıza kaldığımız zamanlarda yaptığımız bazı fiilleri, birisi tarafından izlenildiğini bildiğimiz anlarda yapamayız. Esasen bu duygu bizi çoğu zaman günah işlemekten, çirkin işleri yapmaktan alıkoyar. Tabi bu kişinin hayâ duygusunun seviyesiyle doğru orantılıdır. O yüzden büyüklerimiz, “Kişi, hayâsızlığı ölçüsünde aleni günah işler, hayâsı ölçüsünde aleni günah işlemekten utanır.” demişlerdir. Şimdi sözün burasında şu can alıcı soruyu kendimize soralım: İnsan, tek başına kaldığı durumlarda gerçekten yalnız mıdır? Elbette yalnız değildir. Allah vardır, O'nun insanların yapıp ettiklerini kayd eden görevli melekleri vardır. Yani, aslında biri veya birileri an be an insanı gözetlemektedir. İşte bu duygu ve düşünceye sahip bir insan, yalnız iken de yalnız olmadığının şuuru varır. İnsanların yanında hayâ edip yapmaya utandığı fiillerden, Semî (her şeyi işiten), Basîr (her şeyi gören) ve Habîr (her şeyden haberdar olan) Rabbinin huzurunda ve melekler de yanı başında iken çok daha fazla utanır.

O yüzden hayâ sahibi olmak isteyen bir mü'min, bu duygu ve düşünceyi kafasından bir an olsun çıkarmamalıdır.

Kendime Hâkim Olamıyor, Çoğu Defa İffetimi Koruyamıyorum!

Özellikle iffetsizliğin alabildiğine yayıldığı, hayâ perdesinin yırtıldığı günümüzde bu seviyeye yükselmek elbette zordur. Pek çok gencin ağzından şu ifadeleri duymak mümkün: “Sorunum iradesiz olmak. Kendime hâkim olamıyor, çoğu defa iffetimi koruyamıyorum. Günahlara dalıyorum. Kendime çok söz verdim; ama başarılı olamıyorum!”

Yüce Yaratıcı bazı sıfat ve isimlerinden, okyanusta bir damla misali kullarına da vermiştir. Mesela, Kendisi yegâne bağışlayıcıdır, bizde de bu sıfat yani affedici ve bağışlayıcı olma belli ölçüde vardır. Bunun gibi ondaki küllî iradedden küçük bir parça olan cüz'î irademizle, biz de hayatımızı nurlara ya da karanlıklara çevirebilir, başarılı veya başarısız olabiliriz.

Bir saray düşünün ki, dünyadaki en muhteşem sanat eseri olsun. İçinde yok yok. Var olan her şey de olabilecek en güzel, en ziynetli, en değerli, en modern ve kullanışlı olsun. Elektrik ve ışıklandırma tertibatı ise göz kamaştırıcı. Ve elinizde bir kumanda var. Aklınızdan ne geçirirseniz geçirin, sonra da “aç” tuşuna basın, önünüze geliyor. Elektrikler de öyle... “Açık” tuşuna basmakla yanıyor, basmazsanız ya da “Kapalı”ya basarsanız sönüyor.

İşte size ait ve size verilmiş dünya büyüklüğünde bu sarayın kumandası sizin küçük iradenizdir. “Yok” dersanız verilen bu nimeti inkâr olur. Saray sahibini suçlamak olur. Ancak “Mevcut” kumandamı kullanamıyorum.” dersanız o zaman da doğrusu size ve muhteşem sarayınıza yazık olur.

O hâlde “Yapamayacağım, edemeyeceğim.” yerine, hatta “İradesizim.” yerine, “İradem var, bugüne dek varlığını bildiğim el kitabını iyi okumamış ve rehberin sözlerine iyi kulak vermemişim. Bundan böyle kumandamı iyi kullanarak nefsimin kumandanı olacak, bu muhteşem sarayı, daha binlercesini elde etmek adına değerlendireceğim!” demeliyiz. Bugüne dek her gün farkına bile varmadan yüzlerce kere açıp kapadığımız gözlerimizi, bazı kereler farkında olarak kapatacağız o kadar...

İffetli Kalmak ve Nefsimize Hâkim Olmak İçin Neler Yapmalıyız?

1. Can sıkıntısı, iffetsizlik sebebi olmamalı

Can sıkıntısı genelde, kalbin tatminsizliğinden, Allah ve Resûlû ile münasebet kurulamayışından, ibadetlere bağlı olamamaktan, arkadaşsızlıktan, okuma ve tefekkür adına boş bulunmaktan, meşguliyetsizlikten, hizmet etmemekten kaynaklanır. Böyleleri için şeytanın girebileceği gedikler hazır demektir. Şeytandan yanmış insanın, yeniden şeytanın oklarının yağdığı mevzilerde dolaşması, deniz suyu içmekten içi yanmış birinin susuzluğunu gidermek için tekrar denize koşmasına benzer.

2. Nefse düşkünlükten vazgeçilmeli

Nefsin istek ve alışkanlıkları, insan için öldürücü birer zehir ve insanı aşağılara çeken ağırlıklar gibidir. Ruh, nefsin rağmına gelişir ve yükselir. Yani nefis beslendikçe ruh küçülür, sıkışır, ağırlaşır. Bunun neticesinde de kalp, duygu ve mânevî duygularda bir hantallaşma meydana gelir. O yüzden nefsimize dur demesini bilmeli, onu terbiye etme adına gereken gayreti ve çalışmayı göstermeliyiz.

3. Kitap okumalı, bol bol tefekkür etmeli

Her insan, her gün biraz daha tefekkür ve düşüncede derinleşerek, önümüze serilen kâinat kitabından tıpkı bir arı gibi marifet hüzmeleri toplayıp Cenab-ı Hakk'ın gönderdiği nebilerin açtığı geniş yolu takip etmelidir. Bu yol sayesinde o, ruha hayatıyet kazandıracak, atılan her adım, ona yeni bir güç kaynağı olacak ve böylesi bir insan iffet abidesi olma yolunda emin adımlarla yürüyecektir.

4. Hayal dünyamız da kontrol altına alınmalı

Hayal, mantık ve güç sınırı tanımayan, zaman ve mekân kaydına tabi olmayan bir zihin faaliyetidir. Bazen o, beş duyumuzun tesiri altında eşya ve hadiseleri şekillendirmekle, kendine ait eşyanın tabiatına bütün bütün ters olmayan motifler de ortaya koyar. Neyin atmosferinde, neyin tesirinde ve neyin manyetik sahası içindeyseniz, hayalimizde canlanacak resim ve suretler de, daha ziyade o türden olurlar. Sinemadasınız veya televizyonun önüne oturmuş, nefsin hoşuna giden ve sizi şehvete çağıran müstehcen manzaraları seyrediyorsunuz; o anda Kâbe'nin etrafındaki halkaları hayalinize aksettirmeniz mümkün olur mu? Öyleyse, Allah'a ait manaları hayal etmek isteyenler, bu manaların kaynaştığı yerlerde olmalı, böylesi insanlarla arkadaşlık etmelidir.

5. Ölümü çokça hatırlamalı

Kâinatın Efendisi, lezzetleri acılaştıran ölümü çok hatırlamamızı istiyor. İnsan, ölümün hakikatine inandığı gibi, onu his, duygu ve aklına nakşederek, hayal ve düşünce dünyasına da hâkim kılar ve

kıyamete kadar sürececek olan kabir hayatına da kendini ikna ederse, bu takdirde dünya ve ahirete bakışı ve davranışları farklılaşır ve değişik olur.

6. Yalnız kalınmamalı, iyi arkadaşlar edinilmeli

Şer güçlerin değişik kanal ve kollarla geçeceğimiz yollarda kurdukları sayısız tuzaklara ve onların cemaatçe hücumlarına, ayrıca mânevî hasımlarımız olan şeytana, nefse ve günah tufanlarına karşı yem olmaktan, boğulmaktan

bizi koruyacak en mühim sığınak, cemaatleşmedir.

Allah, insanı sosyal bir varlık olarak yaratmıştır. Yalnız yaşayan bir insan, hem dört yandan hücum eden dalalet rüzgârları karşısında kuvvetsiz, desteksiz hem de dualarının kabul olması gibi avantajlardan mahrum kalabilir. Bunun da ötesinde, şeytanın zehirli okları karşısında boy hedefi hâline gelebilir.

7. Haftalık düzenli mânevî beslenme günü olmalı

İnsan, akıllı, mantığı ve muhakemesiyle hususiyet arz eden bir varlık olduğu gibi, coşan gönlü, ürperen vicdanı, yaşaran gözleriyle de bir kalp, bir ruh ve bir duygular yumağıdır. Bu itibarla da o, iç âleminde derinleşmeye, ruh dünyasında zenginleşmeye, tefekkür hayatında genişlemeye muhtaçtır.

8. Boş kalmamalı, vazife almalı

Meşguliyetsiz insan, hayâsızlığa, iffetsizliğe açık bir hayat yaşar, dolayısıyla da şeytana fırsat vermiş olur. Bu sebeple boş durmamalı ve bizi daima gerilim, coşkunluk, tazelik içinde tutan uğraşların peşinde olmalıyız.

9. Şehvi duyguları tahrik edici ortamlardan uzak durulmalı

İffetsizliğe bulaşmamak için tahrik edici ortamlardan, cinselliği teşvik eden yayınlarla muhatap olmaktan, özendirici hayal, bakış, konuşma gibi eylemlerden uzak durulmalı.

10. Ve bol bol dua edilmeli

Günümüzde günahların çokluğu ile aramızdaki kuvvet dengesi yok denebilecek kadar zayıftır. Böyle bir denge karşısında en tesirli silahımız dua olmalıdır. Bir kudsi hadiste de ifade edildiği gibi biz geniş zamanımızda Allah'ı hatırlarsak Allah da bizi hatırlayacaktır.